

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat,
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Bergentheim, 3 juni 2020

Betreft: reactie internetconsultatie Wijziging van de Wet natuurbescherming, de Omgevingswet en enkele algemene maatregelen van bestuur (stikstofreductie en natuurverbetering)

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij willen wij reageren op bovenvermelde extreem korte internetconsultatie met de publicatiedatum van 27-5-2020 en een einddatum van 3-6-2020, welke ook nog viel in het Pinksterweekend.

In één jaar tijd wordt dit de derde internetconsultatie waarop wij als agrarisch ondernemer op reageren. Helaas hebben wij op onze twee voorgaande ingediende zienswijzen nooit een inhoudelijk reactie mogen ontvangen van het ministerie. Wij zouden het op prijs stellen dat wij bij deze internetconsultatie en de internetconsultaties die in de toekomst volgen, worden meegenomen in het proces en dat wij ook een inhoudelijke reactie ontvangen van het ministerie op onze reactie, naast de ontvangstbevestiging.

Wij maken bezwaar tegen de zeer korte reageertermijn en ook tegen het wetsvoorstel. De voorbereiding van het programma stikstofreductie en natuurherstel en wijzigingen valt onder afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht en voor zienswijzen bedraagt derhalve, luidend artikel 3.16 van de Algemene wet bestuursrecht, een termijn van zes weken.

In de memorie van toelichting wordt aangegeven dat het wetsvoorstel zich uitsluitend richt tot de overheid, in het bijzonder de Minister van LNV. Het wetsvoorstel bevat, volgens memorie van toelichting, geen regels die directe doorwerking hebben naar bedrijven. Toch legt deze wet wel de basis voor eventuele verdere maatregelen, welke wel degelijk consequenties kunnen hebben voor het uitoefenen van ons bedrijf. Ter uitvoering van het programma kunnen zo nodig juridisch bindende regels worden opgenomen in bijvoorbeeld bestemmingsplannen of in regelgeving van waterschappen, provincies en het Rijk. Ook valt te denken aan uitwerking in beleidsregels, in convenanten met andere bestuursorganen of in civielrechtelijke overeenkomsten met beheerders van een gebied.

Vanwege de extreem korte reageertermijn, waardoor het onmogelijk is om een goede en volledige onderbouwing op te zetten, reageren wij bij deze ook hoofdzakelijk door middel van vragen die bij ons opkomen, lezende de wijziging van de wet en de memorie van toelichting.

- 1) Wat is de definitie van gunstige staat van instandhouding?
- 2) In het verleden zijn de instandhoudingsdoelstelling aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebieden vastgesteld. Is dat op correcte wijze gebeurd?
- 3) Hoe gaat u om met instandhoudingsdoelstellingen die zijn aangewezen, echter nooit in het betreffende gebied zijn aangetroffen?

- 4) Hoe gaat u om met instandhoudingsdoelstellingen op aanwijzingen uit het verleden, terwijl deze soorten en habitats niet meer in het gebied voorkomen?
- 5) Hoe gaat u om met maatregelen indien blijkt dat juist de soorten en habitats blijken te floreren door de omgeving van het Natura 2000-gebied?
- 6) Tot op heden is er meer berekend op basis van modellen dan gemeten. Wat wordt de basis van de streefwaarde?
- 7) Berekenen op basis van modellen is niet de weergave van feiten. Bedrijven zullen worden afgerekend op het resultaat. Gaat u met echte betrouwbare meetgegevens rekenen?
- 8) Hoe gaat u om met bedrijven die in de periode van de PAS alleen een melding konden doen en geen vergunning konden aanvragen vanwege de (te) lage stikstofemissie? De bedrijven hebben gehandeld in goed vertrouwen volgens de toenmalig geldende wetten en regels.
- 9) Hoe gaat u om met industrieën, luchthavens, bedrijven die op dit moment geen vergunning hebben en/of geen melding hebben ingediend? In het kader van gelijkheidsbeginsel kunnen deze niet stilzwijgend worden verleend of gelegaliseerd, zoals Minister Van den Nieuwenhuizen aangeeft?
- 10) Is de uitstoot van stikstof door industrie (industrie onder 10.000 kg NH₃ emissie is niet geregistreerd), vliegverkeer (boven bepaalde afstand wordt buiten beschouwing gelaten), scheepvaart en vrachtverkeer al in beeld? (Bron)maatregelen (eenzijdig) op leggen aan de landbouwsector zonder onafhankelijk in beeld te hebben van alle stikstofbronnen is in strijd met gelijkheidsbeginsel. In coronatijd zijn we op de feiten gedrukt van de invloed van andere sectoren buiten de landbouw op de stikstofuitstoot. Alles stond stil behalve de landbouw en dat werd door de burger opgemerkt. Eindelijk een helblauwe lucht zonder vliegtuigstrepen.
- 11) Hoe is het mogelijk dat na decennialange te hoge stikstofbelasting op natuur, volgens memorie van toelichting, nog steeds stikstofgevoelige soorten en habitats beschermd kunnen worden?
- 12) Het Natura 2000-netwerk bestaat uit gebieden die van Europees belang zijn. Op dit moment wordt vlak over de grens in Duitsland florerend hoogveen afgegraven en omgezet in landbouwgrond, terwijl op dezelfde hoogte aan Nederlandse kant van de grens, kosten noch moeite gespaard worden om hoogveen te behouden, dit tén koste van landbouwgrond. Waarom wordt bij het aanwijzen van Natura 2000-gebieden niet meer Europees gekeken en afgestemd waar de soorten en habitats met weinig middel en toch een goed resultaat, het beste beschermd kunnen worden?
- 13) Is al in beeld wat het verschil in stikstof tussen NO_x en NH₃ aan effect heeft op de natuurwaarden? Zo nee, wanneer zal dit onderzocht worden? Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat er wel degelijk een verschil bestaat in de uitwerking van de verschillende stikstofsoorten op de te beschermen soorten en habitats.
- 14) Is de bewustwording aanwezig dat NH₃ een natuurlijke stikstofbron is en NO_x een industriële uitstoot is en de laatste derhalve logischerwijs niet thuishoort in de natuur?
- 15) Bent u bewust dat een hoge concentratie NH₃ niet giftig is, echter hoge concentraties van NO_x wel (verstikkingsgevaar)?
- 16) Wat is de 0-meting van gunstige staat van instandhouding?
- 17) Wat zijn de criteria om de 0-meting te bepalen van de gunstige staat van instandhouding?
- 18) Art. 1.12e Wet natuurbescherming: Het programma wordt zo gewijzigd dat binnen een passende termijn aan de streefwaarde wordt voldaan.

Wat is een passende termijn? Wordt dit gezien door de ogen van het behalen van de streefwaarde? Hoe wordt in deze de effectiviteit en efficiëntie van bestedingen gewaarborgd? In hoeverre wordt dus gecontroleerd dat de opgelegde maatregel ook bijdraagt aan het natuurdoel?

- 19) Art. 1.12a Wet natuurbescherming: De streefwaarde wordt steeds geactualiseerd zodat de depositie op termijn wordt verminderd tot een niveau dat nodig is voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding. In memorie van toelichting wordt weergegeven dat na 2030 de streefwaarde steeds verder moet worden aangescherpt, net zolang totdat in geen enkel gebied meer een te hoge stikstofbelasting plaatsvindt.
Is dit realistisch? Er is een onderzoek dat aangeeft dat zelfs zonder enige economische activiteit in Nederland de stikstofdruk nog te hoog is voor enkele Natura 2000-gebieden. Is dit bekend?
- 20) De aanpak zal zich niet alleen richten op vermindering van de stikstofemissie. Verhogen van de grondwaterstand, het ontsnipperen van natuur of het vergroten van natuurareaal zijn verschillende natuurmaatregelen die genoemd worden om de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden te bereiken. Betekent dit beperking van het eigendomsrecht? Maatschappelijke wensen en kosten kunnen en mogen niet afgewenteld worden op een individuele grondeigenaar.
- 21) De Wet natuurbescherming zal in de toekomst opgaan in de Omgevingswet. Door middel van de Omgevingswet is het realiseren van onteigening een stuk eenvoudiger. Zal dit middel in de toekomst vaker worden toegepast? Is dat wenselijk, ook voor direct betrokkenen?
- 22) Beschreven in memorie van toelichting: Bij algemene maatregel van bestuur of provinciale verordening kan worden voorzien in de vaststelling van programma's met het oog op bepaalde doelstellingen voor de bescherming of versterking van natuurwaarden, ook buiten Natura 2000-gebieden. Wat houdt dit in? Een vrijbrief om ook maatregelen te kunnen treffen voor soorten en habitats buiten Natura 2000-gebieden? Wat zijn hiervan de eventuele consequenties voor de landbouw?
- 23) Wat is eigenlijk een goede balans tussen ruimte voor economische ontwikkeling en de haalbaarheid en betaalbaarheid van de maatregelen die nodig zullen zijn om de streefwaarde te kunnen realiseren? En wie bepaald dat?
- 24) De beoogde stikstofvermindering zal niet van vandaag op morgen worden gerealiseerd, maar zullen uiteindelijk wel gerealiseerd moeten worden. Wie gaat dit bekostigen? Wie bepaald de haalbaarheid en betaalbaarheid van de normering? Zijn de maatregelen duurzaam en consistent? (Als voorbeeld: in de landbouw zijn veel investeringen gedaan in het kader van milieu. Eén onderdeel betreft de emissie-arme vloeren. Deze emissie-arme vloeren blijken in de praktijk een verhoogd risico te geven op ontploffingen. Is dit acceptabel?)
- 25) Hoe gaat men om met de emissie en depositie veroorzaakt door ganzen die fourageren in de Natura 2000-gebieden?
- 26) In memorie van toelichting wordt weergegeven dat de kwaliteit van de natuur wordt gekoppeld aan biodiversiteit. Is het wetenschappelijk bewezen dat de kwaliteit van de natuur hieraan kan worden afgelezen? Hoe gaat men dit meten? Wat is hiervan de 0-meting? Hoe wordt de 0-meting bepaald?
- 27) Art. 2.2 Besluit natuurbescherming: In 2030 is de depositie van stikstof op ten minste 50% van het areaal van de voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden niet groter dan

de hoeveelheid in mol per hectare per jaar waarboven verslechtering van de kwaliteit van die habitats niet is uit te sluiten. Geldt dit per Natura 2000-gebied?

- 28) Er wordt gesproken over positieve autonome ontwikkeling. Verstaat u hieronder ook het opkopen van boerderijen, waarbij NH₃ kan worden omgezet in NO_x? Waar een fabriek staat, landingsbaan ligt, auto's rijden, leggen vogels geen eieren, sterker nog daar bevinden helemaal geen vogels, andere dieren of insecten.
- 29) Verzameling van de voor de monitoring noodzakelijke gegevens worden verzameld door: bestuursorganen belast met uitvoering van de opgenomen maatregelen in het programma en de bestuursorganen die verantwoordelijke zijn voor de vaststelling van het beheerplan. Dit riekt naar belangenverstrengeling. Dient bewaking van de voortgang en het doelbereik niet onafhankelijk te worden onderzocht?
- 30) Indien beheerplannen niet of niet goed zijn opgesteld, of de uitwerking is niet conform verwachting, wat betekent dat o.a. voor de omgeving rondom Natura 2000-gebieden?
- 31) Wie controleert de opzet en uitvoering van de beheerplannen?
- 32) In memorie van toelichting wordt aangehaald dat bij het programma er sowieso kan worden gekozen om het ambitieniveau hoger te leggen dan strikt noodzakelijk. Is dit gerechtvaardigd indien deze hogere ambitieniveau zou betekenen dat dit ten koste gaat (van de verdien capaciteit) van ondernemers?
- 33) Wordt voor het reduceren van bronmaatregelen van stikstofemissie ook gekeken naar industrie, luchtvaart en scheepvaart? Of wordt obv van de analyse van de sociaal-economische gevolgen en haalbaarheid en betaalbaarheid simpelweg gekozen voor de gemakkelijkste, wellicht goedkoopste, doch desastreusste weg om individuele landbouwbedrijven op te kopen? Nogmaals, waar een fabriek staat, landingsbaan ligt, auto's rijden leggen vogels geen eieren, laat staan dat ze daar zich ophouden.
- 34) De huidige doelen worden op dit moment met name bereikt door het opleggen van maatregelen aan de agrarische sector. Wanneer worden maatregelen opgelegd aan overige sectoren?
- 35) Bent u zich ervan bewust dat onbebouwde grond dat is omgeturnd tot bebouwde grond; industrieterrein, luchthaven, woningbouw o.i.d., nooit meer biodiversiteit zal geven dan toen het onbebouwd was?
- 36) Bent u zich ervan bewust dat onbebouwde grond als enige stikstof kan vastleggen?
- 37) Als laatste een TIP: Bezint eer gij begint, koester dat wat u heeft en gooi het kind niet met het badwater weg.

Wij vertrouwen erop dat deze punten meegenomen worden in het ontwerp. Wij vertrouwen er ook op dat we deze keer een inhoudelijke reactie ontvangen op onze zienswijze. Indien nodig zijn wij uiteraard bereid tot uitleg.

Met vriendelijke groet,

René Kleinjan en Irene Peltjes